

гальноєвропейського економічного простору, підприємства аграрного сектору мають певний досвід з цього питання.

Досягнення порівнянності звітної інформації щодо результатів діяльності аграрних підприємств можливе шляхом уніфікації основних положень облікової політики, зокрема щодо обліку витрат. З метою удосконалення облікової політики аграрних підприємств та досягнення мети уніфікації розпорядчого документа з облікової політики щодо обліку витрат сільськогосподарської діяльності доцільне застосування запропонованих положень.

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» № 996-XIV від 16 лип. 1999 р. [Електронний ресурс] / Верховна Рада України. – Режим доступу : <http://www.rada.gov.ua>.
2. Моссаковський В. Б. Стан та перспективи розвитку бухгалтерського обліку в Україні : Монографія / В. Б. Моссаковський. – Київ : «Інтерпрес ЛТД», 2009. – 326 с.
3. Панкова М. М., Ніколенко Р. Б. Витрати виробництва в обліковій політиці підприємства згідно з Податковим кодексом України. / М. М. Панкова, Р. Б. Ніколенко. [Електронний ресурс] - Режим доступу : http://www.rusnauka.com/26_NII_2011/Economics/7_92221.doc.htm.
4. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 30 «Біологічні активи». Наказ Міністерства фінансів України № 790 від 18 лист. 2005 р. [Електронний ресурс] / Верховна Рада України. – Режим доступу : <http://www.rada.gov.ua>.
5. Методичні рекомендації щодо облікової політики підприємства. Наказ Міністерства фінансів України № 635 від 27 черв. 2013р. [Електронний ресурс] / Верховна Рада України. – Режим доступу : <http://www.rada.gov.ua>.
6. Методичні рекомендації з планування, обліку і калькулювання собівартості продукції (робіт, послуг) сільськогосподарських підприємств. Наказ Міністерства аграрної політики України № 132 від 18 трав. 2001 р. [Електронний ресурс] / Верховна Рада України. – Режим доступу : <http://www.rada.gov.ua>.
7. Бухгалтерський облік у сільському господарстві в первинних документах і проводках / за ред. М. Ф. Огійчука та В. В. Пархоменка. – Харків : Фактор, 2008. – 464 с.
8. Кулик В.А. Облікова політика підприємства: набутий досвід та перспективи розвитку: Монографія. / В.А. Кулик. – Полтава: РВВ ПУЕТ, 2014. – 373 с.
9. Методичні рекомендації з бухгалтерського обліку біологічних активів. Наказ Міністерства фінансів України № 1315 від 29 груд. 2006 р. [Електронний ресурс] / Верховна Рада України. – Режим доступу : <http://www.rada.gov.ua>.

Рецензент – д.е.н., професор Плаксієнко В.Я.

УДК 658:33.053.22

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ОСНОВИ ВИЗНАЧЕННЯ ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНOSTІ

***Меліхова Т.О., к.е.н., доцент; Мась Д.А., магістрант
Запорізька державна інженерна академія***

Стаття містить розгляд різних трактувань терміну «дебіторська заборгованість». Розкрито сутність, визначення дебіторської заборгованості. Подано уточнене визначення поняття «дебіторська заборгованість», що стосується заборгованості як покупців, так і постачальників підприємству. Проведено огляд літературних джерел та виявлено проблемні питання щодо трактування дебіторської заборгованості. Виявлено

основні відмінності в концептуальних основах обліку національних та міжнародних стандартів.

Ключові слова: дебіторська заборгованість, фінансові активи, фінансові інструменти, дебітор, розрахункові операції.

Постановка проблеми. На сьогоднішній день актуальною проблемою є суперечливий характер нормативних документів, а також рівня розробок окремих теоретичних і практичних аспектів концептуальних основ обліку дебіторської заборгованості. Додаткових досліджень потребує проблема уточнення поняття дебіторської заборгованості. Недосконало дослідженим у даний час є саме теоретичне обґрунтування поняття дебіторської заборгованості. Нестабільність законодавства і викликає таку ситуацію в країні, а також це створює проблеми в бухгалтерській практиці.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблеми обліку дебіторської заборгованості вивчають як зарубіжні вчені, так і вітчизняні науковці: Лагода Т., Самвонова С., Білик М., Дерев'янка О., Басюк Т., Матицина Н., Новікова Н., Павленко О. та інші. Але це питання залишається відкритим і потребує подальшого дослідження.

Постановка завдання. Мета статті – є уточнення визначення терміну «дебіторська заборгованість», аналіз основних відмінностей в концептуальних основах обліку національних та міжнародних стандартів.

Виклад основного матеріалу. В умовах дослідження бухгалтерського обліку в Україні, коли ми все більше звертаємось до міжнародного досвіду, відсутнє чітке визначення поняття дебіторської заборгованості. Термін «дебіторська заборгованість» у різних джерелах тлумачиться по-різному. Визначення даного поняття різними науковцями зазначено в табл. 1.

Таблиця 1

Підходи щодо трактування дебіторської заборгованості

Джерело	Тлумачення поняття «дебіторська заборгованість»
П(с)БО 13 п.4 «Фінансові інструменти» [16]	Сума, що виникає внаслідок надання коштів, продажу інших активів, робіт, послуг безпосередньо боржникові та не є фінансовим активом, призначеним для перепродажу.
П(С)БО 10[15]	Сума заборгованості дебіторів підприємства на певну дату (найбільшу частину, як правило, займає дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги – тобто заборгованість покупців або замовників)
МСБО 39 п.9 «Фінансові інструменти: визнання та оцінка» [16]	Це похідні фінансові активи з фіксованими платежами, які підлягають визначенню та не мають котирування на активному ринку.
Атамас П. Й.. [1]	Розмір неспроможності суб'єкта підприємницької діяльності виконати грошові зобов'язання перед підприємством після настання встановленого договором строку їх оплати.
Бутинець Ф.Ф. [4]	Це матеріальні ресурси, не оплачені контрагентами, або готівка, що вилучена у підприємства.
Коцупатрий В.О. [6]	Одна з найважливіших складових кредитної діяльності підприємства, як один з елементів для розрахунку показників її результативності.

Джерело	Тлумачення поняття «дебіторська заборгованість»
Лень В.С. [11]	Це боргові права до покупців.
Статівка М.Г.. [20]	Це фінансовий актив, який є контрактивним правом отримувати грошові кошти або цінні папери від іншого підприємства визнається як актив, коли підприємство стає стороною контракту і, внаслідок цього, має юридичне право отримувати грошові кошти.
Соколов Я.В. [18]	Це сума боргів юридичних та фізичних осіб, що виникли внаслідок минулих подій і зафіксовані на певну дату.
Кравченко І. [9]	Це складова оборотного капіталу, яка передбачає певні вимоги до юридичних чи фізичних осіб щодо оплати товарів, робіт, продукції.
Економічна енциклопедія . [21]	Це сума боргів, котрі належать підприємству, від юридичних або фізичних осіб у результаті господарських взаємин із ними.
Сопко В.В.. [19]	Це фінансовий актив, який є контрактним правом отримувати грошові кошти або цінні папери від іншого підприємства.
Нашкерська Г.. [13]	Це складова оборотного капіталу, яка є комплексом вимог до фізичних чи юридичних осіб щодо оплати товарів, продукції, послуг.
Давидюк В. [7]	Грошове вираження результату вимушеної або заздалегідь запланованої господарсько-економічної операції кредитного характеру з контрагентами (юридичними або фізичними особами), що мала місце у минулому та борг за неї може бути достовірно визначений, узгоджений з контрагентом та сплачений підприємству у майбутньому, а в поточний момент відображений у балансі підприємства як актив.
Ришар Ж. [17]	Безвідсоткова позика контрагентам.
Горецька Л.Л. [5]	Сума заборгованостей підприємств на певну дату
Голов С.Ф. [10]	Фінансовий актив, який є контрактним правом отримувати грошові кошти або цінні папери від іншого підприємства
Петрук О.М [14]	Фінансовий актив, який є контрактним правом отримувати грошові кошти або цінні папери від іншого підприємства
Бланк І.А. [2]	Грошове вираження результату вимушеної або заздалегідь запланованої господарсько-економічної операції кредитного характеру з контрагентами (юридичними або фізичними особами), що мала місце у минулому та борг за неї може бути достовірно визначений, узгоджений з контрагентом та сплачений підприємству у майбутньому, а в поточний момент відображений у балансі підприємства як актив
Ведашенко Н.М. [8]	Складова оборотного капіталу, яка є комплексом вимог до фізичних чи юридичних осіб щодо оплати товарів, продукції, послуг
Ришар Ж. [15]	«борг на користь підприємництва» та «частина господарських засобів підприємництва, що вибула зі складу даного підприємництва і знаходяться у фактичному розпорядженні іншого підприємництва і виконують роль капіталу»
Хендриксен Э.С. [22]	Сума боргів, які винні підприємству юридичні або фізичні особи і що виникли в результаті господарських взаємовідносин з ними, а сама дебіторська заборгованість має назву «рахунки до отримання»
Бондаренко Д.О. [3]	Заборгованість як рахунки до отримання, зазначаючи, що це та сума, яку покупці продукції повинні виплатити підприємству

Пропонуємо авторське визначення поняття: частина активів підприємства, що являє собою контрактне зобов'язання юридичних та фізичних осіб, інших контрагентів перед даним господарським суб'єктом на певну дату і

розглядається як засіб вилучений із обороту суб'єкта господарювання, що переданий контрагенту у якості кредиту.

На відміну від національних стандартів України, у міжнародному обліку не існує окремого стандарту що стосується дебіторської заборгованості. Але є стандарти, які проводять ідентифікацію щодо оцінки всіх позицій щодо обліку, визнання, вибуття та розкриття інформації у фінансовій звітності даного інструменту бухгалтерського обліку.[4]

Розглянемо відмінності в концептуальних основах обліку між національними та міжнародними стандартами табл. 2.

Таблиця 2

Відмінності в концептуальних основах обліку дебіторської заборгованості між національними та міжнародними стандартами

Ознака порівняння	За національними стандартами	За міжнародними стандартами
Визначення дебіторської заборгованості:	сума заборгованості дебіторів підприємству на певну дату [15]	дебіторська заборгованість визначається як фінансовий актив. Визначення дебіторської заборгованості не надається[16]
Визнання дебіторської заборгованості	визнається активом, якщо існує ймовірність отримання підприємством майбутніх економічних вигод і може бути достовірно визначена її сума одночасно з визнанням доходу від реалізації продукції, товарів, робіт і послуг [15]	підприємству слід визнавати дебіторську заборгованість у балансі, коли воно стає стороною контрактних зобов'язань і внаслідок цього має юридичне право отримувати грошові або інші цінності [16]
Оцінка дебіторської заборгованості:	при зарахуванні на баланс дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги оцінюється за первісною вартістю, а на дату балансу – за чистою реалізаційною вартістю [15]	під час первісного визнання фінансового активу слід оцінювати їх за собівартістю, яка є справедливою вартістю компенсації, наданої або отриманої за них. Після первісного визнання дебіторську заборгованість визнають за амортизованою собівартістю із застосуванням методу визначення за ефективною ставкою відсотка[16]
Види дебіторської заборгованості:	дебіторська заборгованість поділяється на поточну та довгострокову; [15]	дебіторська заборгованість поділяється на ініційовану підприємством та не ініційовану. Ініційована дебіторська заборгованість означає її придбання підприємством як участі у позиції, наданій іншим позикодавцем за умови, що підприємство фінансує цю позику на дату, коли її ініціює цей інший позикодавець. Не ініційована дебіторська заборгованість класифікується як утримувана до строку погашення, наявна для продажу або утримувана для операцій [16]

Ознака порівняння	За національними стандартами	За міжнародними стандартами
Визначення сумнівної дебіторської заборгованості	безнадійна дебіторська заборгованість – поточна дебіторська заборгованість, щодо якої існує впевненість про її неповернення боржником або за якою минув строк позовної давності. Сумнівний борг – поточна дебіторська заборгованість, щодо якої існує невпевненість її погашення боржником [15]	визнання сумнівної дебіторської заборгованості відбувається в наступних випадках: значні фінансові труднощі емітента; фактичний розрив контракту, наприклад, невиконання умов угоди або прострочена заборгованість щодо сплати відсотка або основної суми; надання позикодавцем боржникові пільгової позики, яку позикодавець не розглядав би за інших умов; висока імовірність банкрутства або іншої фінансової реорганізації підприємства; визнання збитку від зменшення корисності цього активу в попередньому звітному періоді; зникнення фінансового ринку для цього фінансового активу внаслідок фінансових труднощів [16]
Розрахунок величини резерву сумнівних боргів:	величина резерву сумнівних боргів визначається, виходячи з платоспроможності окремих дебіторів, за питомою вагою безнадійної заборгованості в чистому доході від реалізації продукції, товарів, робіт, послуг на умовах наступної оплати або на основі класифікації дебіторської заборгованості [15]	в міжнародних стандартах методи розрахунку величини резерву сумнівних боргів не передбачаються. [16]
Відображення дебіторської заборгованості у звітності:	за чистою реалізаційною вартістю [15]	міжнародні стандарти прямо не вимагають відображення дебіторської заборгованості в балансі за винятком резерву сумнівної заборгованості. [16]

Як видно за таблиці 2 в даний час існують певні розбіжності між нормативно-правовими актами з бухгалтерського обліку та Міжнародними стандартами фінансової звітності.

У МСБО не відображена конкретизація аспектів класифікації, оцінки та визнання дебіторської заборгованості, зазначені лише загальні правила

Різниця між національним і зарубіжним обліком: в Україні оцінка дебіторської заборгованості відбувається за первісною вартістю, у зарубіжних країнах — за справедливою. Також в Україні величина резерву сумнівних боргів визначається із розрахунку абсолютної суми сумнівної заборгованості або з використанням коефіцієнта сумнівності. У міжнародній практиці, крім того — ще й у відсотковому відношенні від виручки при можливому розподілі дебіторів на кілька груп.

Таким чином, оцінка поточної дебіторської заборгованості у вітчизняній практиці здійснюється на дату виникнення та на дату складання балансу за первісною вартістю або чистою вартістю реалізації відповідно. У зарубіж-

них країнах оцінка проводиться на дату виникнення, дату погашення та на дату складання балансу за сумою виставленого рахунку, з урахуванням знижки (за умови оплати в період дії знижки) та за сумою, скоригованою на знижку відповідно.[6]

Порівняння національних і міжнародних рахунків бухгалтерського обліку наведено в таблиці 3

Таблиця 3

**Порівняння національних і міжнародних рахунків
бухгалтерського обліку**

Код рахунку	Назва рахунку	Код рахунку (accounts IFRS)	Назва рахунку за МСФЗ (IFRS)
1	2	3	4
18	Довгострокова дебіторська заборгованість та інші необоротні активи	All	Довгострокова дебіторська заборгованість:
181	Заборгованість за майно, що передано у фінансову оренду	A.11.01	Заборгованість за майно, що передано у фінансову оренду
182	Довгострокові векселі одержані	A.10.03	Довгострокові інвестиції
183	Інша дебіторська заборгованість	A.11.03	Торгова довгострокова дебіторська заборгованість
183	Інші необоротні активи	A.11.04	Довгострокові кредити співробітникам
		A.11.05	Довгострокові кредити третім особам
36	Рахунки з покупцями та замовниками	A.03.01	Дебіторська заборгованість, нетто
37	Розрахунки з різними дебіторами	A.04	Авансові платежі постачальникам та інші оборотні активи
371	Розрахунки з виданими авансами	A.04.01	Авансові платежі постачальникам
372	Розрахунки з підзвітними особами	A.04.05	Інша дебіторська заборгованість
373	Розрахунки за нарахованими доходами	A.04.06	Відсотки до одержання
374	Розрахунки за претензіями	A.04.05	Інша дебіторська заборгованість
375	Розрахунки за відшкодуванням завданих збитків	A.04.05	Інша дебіторська заборгованість
376	Розрахунки за позиками членам кредитних спілок	A.04.05	Інша дебіторська заборгованість
377	Розрахунки з іншими дебіторами	A.04.05	Інша дебіторська заборгованість
38	Резерв сумнівних боргів	A.03.02	Резерв на сумнівну дебіторську заборгованість
39	Витрати майбутніх періодів	A.04.03	Витрати майбутніх періодів

Порівняння П(С)БО і МСФЗ дає можливість зробити наступні загальні висновки: в системі МСФЗ відсутні чіткі визначення класифікації та оцінки дебіторської заборгованості, представлені лише загальні рекомендації що до розкриття інформації про дебіторську заборгованість у фінансових звітах; в міжнародних стандартах дебіторська заборгованість визнається як фінансовий актив, що є контрактним правом отримувати грошові кошти або інший фінансовий актив від іншого підприємства.

При визначенні та класифікації дебіторської заборгованості в зарубіжній та українській практиці не існує явних розбіжностей. Як за кордоном, так і у вітчизняному обліку, під дебіторською заборгованістю компанії розуміють зобов'язання покупців чи інших контрагентів бізнесу перед компанією.

Висновки. Національні положення (стандарты) бухгалтерського обліку було розроблено на основі Міжнародних стандартів, тому існують як спільні характеристики, так і відмінні. А удосконалення існуючої в Україні системи обліку зобов'язань можливе лише за умови її уніфікації, з міжнародною, але при одночасному урахуванні національних особливостей. Це дозволить повністю розкрити облікову інформацію для ефективного управління господарською діяльністю підприємств, в тому числі про дебіторську та кредиторську заборгованість.

Запропоновано власне визначення «дебіторської заборгованості». Виявлення цих відмінностей дозволить якомога краще зблизити міжнародні та національні стандарти.

Список використаних джерел:

1. Атамас, П. Й. Управлінський облік : 2-ге вид., навчальний посібник / П.Й. Атамас. – К. : Центр учбової літератури, 2009. – 440 с.
2. Бланк, И.А. Стратегия и тактика управления финансами / И.А Бланк. – К.: МП “ИТЕМ лтд”, СП “АДЕФ-Украина”, 1996. – 534 с.
3. Бондаренко, Д.О. Особливості обліку кредиторської заборгованості в умовах переходу на міжнародні стандарти [Електронний ресурс] / Д.О. Бондаренко // Офіційний сайт Житомирської наукової бухгалтерської школи Франца Бутиця. – Режим доступу: <http://zsas.zhitomir.org/ru/forum>
4. Бутинець, Ф.Ф. Бухгалтерський облік: роздуми вченого /Ф.Ф.Бутинець. – Житомир: ПП “Рута”, 2001. – 100 с.
5. Бутинець, Ф.Ф. Бухгалтерський облік у зарубіжних країнах: навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів спеціальності 7.050106 “Облік і аудит” / Ф.Ф. Бутинець, Л.Л. Горецька. – Житомир: ПП “Рута”, 2002. – 544 с.
6. Бухгалтерський облік у сільському господарстві: навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів спеціальності 7.050106 “Облік і аудит” / ред. Ф.Ф. Бутиця, М.М. Коцупатрого. – Житомир: ПП “Рута”, 2003. – 512 с
7. Бутинець, Ф.Ф. Бухгалтерський управлінський облік : підручник / Ф.Ф. Бутинець, Т.В. Давидюк, Н.М. Малюга, Л.В. Чижевська; за ред. Ф.Ф. Бутиця. – Житомир: ПП “Рута”. – 2002. – 480 с.
8. Ведашенко Н.М. Аналіз дебіторської і кредиторської заборгованості / Н.М. Ведашенко // Міжнародна науково-практична конференція. “Економічні проблеми розвитку будівництва в Україні” (1-2 червня 2001 р.). – Тернопіль, 2001. – С. 175-178
9. Голов С.Ф. Фінансовий облік: Підручник/ С.Ф. Голов, В.М. Костюченко, І.Ю. Кравченко, Г.А. Ямборко. – К. :Лібра, 2005. – 976 с.
10. Голов С.Ф. Бухгалтерський облік за міжнародними стандартами: приклади та коментарі. Практичний посібник/ С.Ф. Голов, В.М. Костюченко. – К.: Лібра, 2001. – 840 с.

11. Лень В.С. Бухгалтерський облік в Україні: основи та прикитика: навч. посіб. / В.С. Лень, В.В. Гливенко. – К.: Центр навчальної літератури, 2004. – 576 с.
12. Міжнародні стандарти фінансової звітності (МСФЗ), включаючи Міжнародні стандарти бухгалтерського обліку (МСБО) та тлумачення станом на 31 березня 2004 р. – Ч.1. – К., 2004. – 1272 с.
13. Нашкерська Г. Особливості визнання та оцінки поточної дебіторської заборгованості за продукцію, товари, роботи і послуги / Г. Нашкерська // Бухгалтерський облік і аудит. – 2009. – № 11.
14. Петрук О.М. Облік і аналіз договірних відносин: проблеми теорії та практики/ О.М. Петрук. – Житомир: ЖІТІ, 1999. – 332 с.
15. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 10 “Дебіторська заборгованість” [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua>
16. Міжнародні стандарти бухгалтерського обліку / Перекл. з англ. за ред. С.Ф. Голова. – К.: Федерація професійних бухгалтерів і аудиторів України, 1998 – 736 с.
17. Ришар Ж. Бухгалтерский учет: теория и практика/ ред. Я.В. Соколова. – М.: Аудит, ЮНИТИ, 1996. – 638 с.
18. Соколов Я.В. Основы теории бухгалтерского учета/ Я.В. Соколов. – М.: Финансы и статистика, 2000. – 496 с.
19. Сопко В.В. Організація бухгалтерського обліку, економічного контролю та аналізу : підручник./ В.В. Сопко, В.П. Завгородній. – К.: КНЕУ, 2004. – 411 с.
20. Статівка М.Г. Особливості визнання та оцінки дебіторської заборгованості на вітчизняних підприємствах відповідно до вимог МСФЗ / М.Г. Статівка // Управління розвитком збірник наукових робіт. – 2012. – № 3(124). – С. 117-120
21. Фінансовий менеджмент: навчальний посібник: курс лекцій / ред. Г.Г. Кірейцева. – Житомир: ЖІТІ, 2001. – 432 с.
22. Хендриксен Е.С. Теория бухгалтерского учета/Е.С. Хендриксен, М.Ф. Ван Бреда; ред. Я.В. Соколова. – М.: Финансы и статистика, 1997. – 576 с.

Рецензент – д.е.н., професор Плаксієнко В.Я.

УДК 657

ДЕРЖАВНИЙ ФІНАНСОВИЙ АУДИТ ЯК ФОРМА ДЕРЖАВНОГО ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛЮ

Мокієнко Т.В., к.е.н.

Полтавська державна аграрна академія

У статті розкривається сутність державного фінансового контролю та державного фінансового аудиту, визначення сутності аудиту ефективності, визначення їх значення у системі контролю державних фінансів. Досліджено мету, завдання, методи та прийоми фінансового контролю та фінансового аудиту. Аудит фінансової та господарської діяльності бюджетної установи розглядається як це форма державного фінансового контролю, яка спрямована на запобігання фінансовим порушенням та забезпечення достовірності фінансової звітності.

Ключові слова: *аудит, фінансовий аудит, фінансовий контроль, державний фінансовий контроль, етапи аудиту.*

Постановка проблеми. Будь-який власник майна, у тому числі й держава, має об'єктивну потребу в інформації щодо того, наскільки ефективно здійснюється управління його активами. Проблеми ефективності використання бюджетних коштів і здійснення державного фінансового контролю (далі – ДФК) діяльності органів державного сектора економіки досить актуа-